

GAZDAG JÓZSEF

Rózsaszín szél

(részlet)

Az alkony már a falura terítette szürke palástját és a récéúszató békanemzet-ségének harsogó dalárdája közepette is tisztán hallottuk a lefékező kerekek falu csendjét szabdaló üvöltését. Csakis egyet gondolhattunk – Drothemberg Káldi néni a halálán van, bár igaz, ami igaz, az utóbbi hónapban már vagy ötödször érezte életét végveszélyben és ezzel a nagy tudású Fekete Balog megállapításait is összezavarta. Egyszóval Fekete Balog biztos, ami biztos alapon örök nyughelyet készített számára.

– Egye fene, ha nem neki, valakinek majd jó lesz – legyintett munkája végeztével. Ilyenformán volt egy betemetetlen sírgödör a temetőben. Csak nem akarják az öreg Hegedűst Szibériába szállítás helyett elföldelni?

Ezt látnunk kell – trappoltunk a falu végére. Közeledve a temetőhöz csendesítettük az iramot, és az út menti árokajlat használva csakhamar az autó mellett lapultunk. Akkor szedték le az öreg kezéről a bilincset, zsák a fején maradt.

– Na, öreg – vitte a szót az alacsony termetű pribék – vizeld ki magad, mert a lábad hosszú ideig nem érint hazai földet. Ez az oszlop már határátkö, a túloldalon Oroszország – paskolta tenyerével a temető kapufélfáját – Szibéria! Onnan pedig visszatérés nincsen! – Hegedűs átölelte a hatalmas oszlopot, attól tartottam, kiemeli helyéről.

– Haza akarok menni – bömbölte kétségbeesetten.

– Elkéstél, öreg! – így a detektív.

– Összeszarta magát a vén taknyos – súgta a fülembé Miki. A következő pillanatban azonban kiderül, tévedett a barátom. Mert az öreg Hegedűs először a fején lévő zsákhöz kapott, de utána mégis a gatyáját lökte le bokáig és hatalmas trombitálás közepette elképesztő mennyiségű fingspriccet lövellt a temető kapufélfájára.

– Hát nem lefosta – szótagolta Miki emelt hangon. Attól tartottam, fölfigyelnek a hangos szóra, de ott a kapuban fontosabb dolgok történtek.

– Föl a gatyát, öreg! – rivallt rá az alacsony pribék.

– Haza akarok menni! – szipogott az öreg, két kézzel emelve a gatyáját.

– Már késő!

– Mindent aláírok!

– Az már más. Vissza az autóba, megbeszéljük mit, és hogyan – visszalökdös-
ték, elhajtottak.

– Hát már most mi lesz? – lépett Miki az oszlophoz. Közel a tetejéhez, három ecsetvonás díszítette a kapufélfát, emlékeztetve a Trianont felülbíráló bécsi döntésre. Talán lapító számítás, talán érett megfontolás vezette a festő kezét, amikor a temető bejáratát díszítette piros, fehér, zöld színnel, de a faluban elfogadott tényként kezelték a mondást, mely szerint a második világháború befejeztével egy teljes század katona tövig koptatta a szuronyát a színeket eltávolítandó, de semmire sem jutottak. Az oszlopon a szín örök – mondogatták a felnőttek. Ami igaz is volt, a színek maradtak a kapufélfán, és a szívekben, ahogy apám mondta. Hogy a megszorított Hegedűs révén további szín került a palettára, fölkelte Miki érdeklődését, vajon az eltávolítható-e? Bakot adtam neki, ő pedig tenyerével tisztára dörzsölte a trikolor közvetlen környékét. Elcsendesedet már a békakoncert, amikor megejtettük a kései fürdést a réceúszató langymeleg vizében és iszkoltunk haza, mert a falu fölött már lágyan szárnyalt az esti harangszó.

Másnap reggelinél ült a család, amikor szerény kopogtatás után belépett az öreg Hegedűs. Sildes sapkáját markában forgatva megállott az ajtóban, és némi ötölés-hatolás után a hangjára talált.

– Hát, Gyula – nézett el nagyapám feje fölött, pedig a szavait hozzá intézte –, szóval, belépek a közösbe. Minden munkát elvállalok, hanem – vizsgáلتa átható tekintettel a fényesre subickolt bakancsa orrát – a földet, azt nem adom. A föld az enyém, beművelem a szövetkezet földjei mellett a sajátomat is.

Nagyapám füstölt oldalast eszegetet, vékonyra szeletelve, alig látszott a nagyfalásnyi kenyéren a kis húsdarab, de az öreget megtanította az élet, a hétköznapiak, hogy ritka kivételtől eltekintve több a nap, mint a kolbász. Becsattintotta bicskáját, hellyel kínálta a korai vendéget. Poharamat fölmarkolva, melyben forralt tejben kenyérbél ázott, átültem a tűzhely mellé. Eszegettem a puha pépet, melynek illatát, mennyei ízét megenni nem lehetett, és fél füllel hallgattam az új szövetkezeti tag meséjét a Szibériába vezető útról.

– Higgyétek el, már a szibériai tél hidege is megcsapott az országhatáron, és éreztem, ebből valami nagyon nagy gazemberség lesz! – Nézett széjjel az öreg a konyhában. – Tiszta szívből éreztem, baj lesz! Kiszálltam a motorból „pössenteni”, és ha hiszitek, ha nem, megöleltem azt a határkövet. Meg én! – és a kő érintésére – egy belső hang azt súgta, ird alá! – hebegte az öreg réveteg tekintettel. Egy pissenés sem hallatszott a konyhában, mindenki az öreg Hegedűs elbeszélésének hatása alá került, még én is. Értettem én mindent, egy tisztázatlan dolog mégis mozgatta az eszem kerekét, és azt meg is kérdeztem azonnal.

– Hegedűs bácsi, ha már így volt, és igaz volt, mert én is láttam, miért fosta le a temető kapufélfáját?

Az öreg előbb oda sem figyelt a kérdésekre, utána pedig valóságos dührohambot kapott.

– Elhallgass, te taknyos! – ordította és kirúgta maga alól a széket. – Még hogy én! – Nagypám azonban nyugodt hangon csitította.

– Te is völtál katona, te is tudod, ijedtében hígat ereszt az ember, nincsen abban semmi kivetni való.

– De hát vittek! – tárta széjjel karjait az öreg és fészkelődött, akár az a közmondásos majom a közsörűkövön, mehetnékje volt már nagyon.

– Egész este a falu körül furikáztak veled, ezt mindenki tudja, a kapufélfa történetét azonban csak mi ismerjük, és meg is tartjuk azt magunknak. Csakúgy, mint ezt – vett elő a konyhaszekrényből egy flaskát és ittak a fináncnemlatta pálinkából egy gyűszűnyi kis pohárkával. Önellátó volt a falusi ember abban az időben, meg hát a nyomorúság nagyon találékonnyá tette a parasztot. A bevett kisüsti után Hegedűs eloldalgott, nagypám pedig elment a szövetkezet telepére a közösbe adott lovát, a Csinost befogni.

Én eltrappoltam Mikiért, hogy az erdei kirándulásra csábítsam. A kapualjban az apja szöszmötölt, a kis asztalra az előző napon kocsmából elemelt üveg rumot, poharakat rakott, és a szövetkezet telepére igyekvőket itallal kínálta, na, nem ingyen, de a kocsmai ár alatt mért. Ürült is a butélia szaporán. A szerzemény további részét képező krumplicukrot és kolbászt nem láttam kikészítve. Talán azért, mert amíg tartott a rumból, Fekete Balog állandó jelleggel ott tartózkodott és újságolta fűnek-fának, kilopták a füstölőjét az éjjel.

– Pedig már szinte ehetetlenül csípősre csináltam – legyintett a pipáját tömködve.

– Nem szeretem a csípős kolbászt – szögezte le az öreg Fóka kategorikusan.

– Tudom én azt – vigyorgott Fekete Balog.

– Na, tölts egyet hitelbe, ha nincsen hitel, akkor kölcsönbe. Annak idején majd egy ásónyommal mélyebb gödröt készítek számodra, te vén gazember – az ilyen bókók nem nagyon érdekelték a legaktívabb Fókát, hallott ő már jót és rosszat. Nála a szónak nem volt jelentősége.

– Igyad, pajtás – nyomta az útkaparó markába a tele poharat. Kiegyeztek egymással. Az útkaparóé volt a falu nappal, az öreg Fókáé pedig éjjel. Miért gánccoskodtak volna? Megértően pislogtak egymásra, amikor Mikivel a szövetkezet telephelyére vették az irányt.

A kapu környékén ácsorgott a tagság zöme, a kocsisok kivételével – ők a lovakat abrakolták. Kaszára-villára támaszkodtak a várakozók, köztük a szövetkezet újdonsült tagja, a „Szibériából” hazatért öreg Hegedűs is. Állát a villája nyelére támasztva rágta a bagót és tömény nikotinoldattal mérgezte a környéket. Miki barátom harsány „dicsétessek”-ét halk mormolással kiegészítve mi is besoroltunk a várakozók csoportjába. Az alig kődobásra lévő boltból hazakerekező asszonyok

táskáiban többnyire egy-egy üveg petróleum lapult a kenyér mellett, és volt, aki táská nélkül állt meg a várakozók mellett.

– Édes jó emberem – zokogott föl Hegedűs úr neje –, hiszen neked fáj a derekad!
– adta közzé olyan pátosszal, hogy a falusi színjátzó csoport legtálentumosabb tagján is túltett a ráérzéssel. Az öreg rábámult a nejeére, mintha először látná életében és a derekához kapott.

– Már bele is aszott! – vicsorította ki bagórágástól sárga fogait. Árokba dobta a vasvillát és elsántikált.

Azonnal híre kelt a faluban, micsoda elszánt ember ez a Hegedűs. Mert azzal a rettenetes derékfájásával még aznap aratni kezdte az árpáját. Melyből kifolyólag még ugyanaz nap tömegesen tört ki falunkban a derékbántalom – kiürült a szövetkezet udvara. Megdőbbsent a falu komiszárja – mert olyan is volt –, lótotfutott, telefonált és időbe tellett, amíg a megfelelő gyógymódot kiagyalta. Ismét elvitték az öreg Hegedűst, a változatosság kedvéért az árpaföldjéről, és Szibériát elmellőzve sokkal közelebb kapott kosztot-kvártélyt. Hamarosan kitudódott, nyolc évig a lipótvári börtönben csücsül a szövetkezet új tagja a munkába állás elszabotálásáért, mely hír vétele után ismét benépesedett a határ közös művelés alá vont része, de ez még az idő méhében rejtett. Miki barátommal várakoztunk türelmesen a szövetkezet portája előtt. Már néhány lovaskocsi is kidöcögött a kapun – a kocsisok kókadtan zötykölődtek szekerük bakján, csak az öreg Abagó lovai makacsolták meg magukat, pontosan a kapufélfa irányában.

Lecövekeltek, és nem voltak hajlandók lépni sem előre, sem hátra, nem használt a gyeplő rángatása, az ostor pattogása, pedig a bakon ülő legény felettébb kiadósan használta a szerszámát. Az öreg Abagó elsírta volna magát, ha látja a lovai megkínzását, de hát a közösben már csak úgy volt, hogy a ló is közös volt – az éppen kéznél levő lócsiszár hajtotta az egykor dédelgetett pacikat.

A közös lónak pedig még a mesében is túrós a háta. Hát még a valóságban... Mert a bakon ülő Vendel gyerek szakasztott mása volt az apjának, számolatlan pohár bor elfért szutykos kis kalapja alatt, akárcsak az útkaparó Fekete Balognak. Először az ostorszűj unta meg a lovak szakadatlan biztatását, egy darab nyéllal ismeretlen helyre repült, és hamarosan az ostornyél is gyújtóssá lett aprítva a lovak hátán. Ám a két sárga csak nem mozdult, pedig az ütlegek nyomán véres hasítások borították a hátukat. Vendel gyerekeknek tátva maradt a szája a meglepetéstől, de az esze kereke az forgott szorgalmasan. Elsötétülő képét égre emelve elhadart egy silány huszármiatyánkot, és végeztével felénk ordított – majd én megmutatom! Egy ideig céltalanul ödöngött a fogata körül, majd váratlan ötlettől vezetve az öreg Főka portája felé vette futása irányát. Széles markaival nagyokat csapott a nadrágjára – oda, ahol az ész nem fészkel, és az italmérő rumosüvege elé járult. Mi tagadás, a bevett szíverősítő és a ráadásképpen kapott tanács határozott szellemi emelkedettséget váltott ki nála, mert lovaihoz visszasétálva magabiztosan és

határozottan mozgott a fogata körül. Széles öleléssel vastag nyaláb szalmát kotort össze az út szélén, gyufát sercintet és gondosan igazítva szalma alá bújtatta az apró lángot. Amikor a kocsi aljából a vasvillát leemelte, öles láng süvöltött zabolátlanul, és azt a Vendel gyerek egy merész megközelítéssel a lovak hasa alá tolta. A lovak mégis álltak – egy röpke pillanatig.

– Az apád azt mondta – nyújtotta a szót Vendel –, hogy ez beválik – fejezte be az eszmefuttatást hahotázva, mert a lovak tényleg nem állhatták a tüzet, de nem ám. Eszeveszett vágtaival repültek át az úton, semmibe vették az előttük álló léckerítést, szerterepült a fatörmelék, arrébb egy disznóól szeglete is áldozatul esett, a fogat persze száguldott tovább. Magasra nőtt kukorica következett, a lovak alig látszottak ki belőle és még nem volt az ámokfutásnak vége! Jó néhány kerítés széjjeltörtetett – a lovak a fél falu kertjeit legázolták, amíg az öreg Fóka portáján megállapodtak, és hörgő hangon szürcsölve nekidőltek a vályúnak. A házigazda megkönnyebbulésére megelégedtek a Rózsa tehén részére vályúba készített vízzel. Szájtátva nézte ezt a rohanást a Vendel gyerek, de mi tagadás, mi is. Egyre erősebben füstölgött a megrongált disznóól is, de a tüzet a gazdasszony néhány vödör vízzel eloltotta. Mikiék portáján azonban már magas lánggal lobogott a rözserakás, szekéraljban tüzet fogott a takarmány, de nem volt mivel oltani. Elállták a lovak a vályúhoz vezető utat és ittak vég nélkül, közben rúgták-harapták az őket zavaró, oltással próbálkozó öreg Fókát. Akkorra érkezett oda futva a nagyapám, a komiszár, néhány szomszédasszony, és az égő rözserakást széjjelhányták. Végül is a kár jelentéktelenné zsugorodott, mert az öreg Fóka még az égő kévéket is széjjelszórta, csak egy semmi kis kupac jelezte a „vörös kakas” szárnypróbálgatását. Nagyapám elgondolkozva keresgélt a szerteszórt ágtörmelék között. Végül is fölmarkolt egy csuklóvastagságú darabot és a Vendel gyerekre rakott vele számolatlanul. El is terült tőle, akár a tehénlepény a gyepen. Amikor már nem állt meg a maga lábán, az Öregem a vályúhoz vonszolta, fejét néhányszor alaposan hozzáverte, azt hittem, széjjel esik az avított beton vagy a koponya, de a Vendel gyerek azt is kibírta.

– Mennyi ideig nem adtál vizet az állatoknak? Te, te semmirevaló! – bömbölte az öreg magából kikelve. – Meg ne lássalak a telepen, te szarházi!

– Hát arra aztán várhat! – jött meg az átiskolázott csibész hangja. Eliszkolt a Vendel gyerek, meg sem állt a kocsmáig.

Attól a naptól útkaparó lett belőle. Apáról fiúra így is szállhat a mesterség. Így van az rendjén. Miki barátom is átvette az apja szakmáját, mert az öreg Fóka a tűzoltás után tőlünk egyre távolodva sumákkolt. Dicső csemetéje bezzeg előkerítette a rumos üveget, a poharakat és kiváló szemmértékről téve tanulságot, mindenkinek töltött egy szerény stamperlit – még a komiszárnak is. Az asszonyok szégyellősen elutasították az italt, így nagyapám duplán ivott a komiszárral. Hát még arra nem volt példa, hogy a nevezett komiszárral valaki a faluból együtt ivott

volna, pedig világháborút megjárt falubeli volt a komiszár – becsületes magyar szülők gyereke, jó hangzású magyar névvel.

– Forró Ferenc – szokta szótagolva recsegtetni a telefonba. Melyből is látható, minden bizonnyal ő találta föl a forró drótot, melyért elfeledték számára odaítélni a Nobel-díjat. Ami végső soron nem nagy hiba. Mert ha számszerűleg kis nemzet vagyunk is a körülszabdalt kis hazában, Nobel-díjasokból jól állunk, lekörözzük az összes nagyhatalmat. Van itt ész elég, még eladóra is. Legalábbis ez volt a köpcös kis komiszár – egyébként rendes magyar ember – mondandójának lényege. Visszaballagtunkkor a szövetkezet portájához. Lassan lépdeltünk, ki-ki a gondolataiba mélyedve, mert az öreg Fóka ostorral tanította üzleti szellemre a barátomat, abból kifolyólag, vagyis a rumból kifolyólag, hogy merészelt ingyenesen italt porciózni a tűzoltó társaságnak. Miki barátom arra a csattanóra hamarjában összekapdosott keresetlen szavakkal válaszolt, a szülői szeretet megnyilvánulását értékelve. Kezdte a vén taknyossal, élhetetlen, csámpás szarházzal bezárólag.

– Nem lehet így gyereket nevelni – vélte a komiszár.

– Falusi paraszt évszázados sanyarú nyomorúsága az oka az ilyesminek. Nincstelenség a kútfője az ilyen ostoba viselkedésnek. Ennek véget kell vetni, egyszer és mindenkorra! El kell érni, hogy a bőség kosarából mindenki egyformán merítsen – mondom –, mindenki egyformán szedhessen. Miki barátom fölfigyelt erre az egyszerű tényként közölt lehetőségre.

– Feri bácsi – kapdosta a komiszár kabátujját –, hol lesz az a bőség kosara felállítva?

– Hát hol lenne – vágta rá ő a bevett szeszről fátyolos hangon –, hát a komminizmusban.

Miki megfontoltan bólogatott, de végül is csak kibökte:

– De hát hol lesz az a komminizmus, a helye a kosárnak?

Elszótlanodott a komiszár, csendben gyalogolva értünk a telep kapujához. Csinos ott legelte a gyepet az árokparton, nem mozdult onnét – igaz, hogy égő szalmát se rakott a hasa alá senki. Fölcihelődtünk a szekér aljába, nagyapám a pipáját tömte, a komiszár odakönyökölt a szekér oldalára.

– Nagy dolgok vannak itt készülöben – nézett el fölöttünk –, hamarosan általános lesz a jólét! Hogy mást ne mondjak, a Pozsony alatti Farkastorokban margaringyárt építünk. A gyár melléktermékként olajat is termel, és az olajat, na, mit gondoltok? Belecsurgatjuk a Kis-Dunába! Nem vesződünk a nyavalyásan apró, és ahhoz mérten drága szardíniás dobozokkal. Betereljük a halakat a Kis-Dunába, és Komáromnál kiszedjük a kész olajos halat! Halfeldolgozó lesz ott, meg hajógyár, hogy tengeren túlra is eljusson a haláru. Mi, Csallóköziek pedig – kurjantotta, és két oldalra törölte bagózástól sárgára cserzett bajuszát – annyi olajos halat eszünk, hogy meg is unjuk!

– Mennyi időt töltöttél el, Ferenc, ott Szibériában? – kérdezte nagyapám föl-
lépve a bakra, onnét fújta a füstöt a komiszár képébe.

– Tizenkét nap híján 8 évet – sötétült el Forró Ferenc ábrázata.

– Ha már asszonyt is hoztál onnét, mert végül is azért lettél komiszár, legalább
inni megtanulhattál volna.

– Nem hiszel, Gyula, ugye nem hiszel nekem? – csendült lenézés a komisz-
ár hangjában.

– Vagy fejre estél, vagy pedig belerúgtál az ágy végébe, és ijedten ébredtél! –
csóválta fejét az öregem. Megpöccintette a lovat – Gyí, Csinos! – és elindultunk
a távolban zöldellő, a Kis-Duna partján elterülő erdő felé. Már messze jártunk,
de a komiszár még ott állt a kapuban – mi pedig nagyokat röhögünk a meséjén.

Fák jöttek, mentek mellettünk, terebélyes koronájú akácok, ameddig a szem
ellátott, sárguló gabonablák aranylottak a napsütésben, távolban a Kis-Kárpátok
vonulata kékllett. Még a négytornyú pozsonyi vár látványa is átderengett az átfor-
rósodott levegő vibrálásán. És mindent betöltött az éró gabona jellegzetes, falusi
ember számára oly kedves, munkájába vetett hitét igazoló illata.

Mikivel a szekérfenekbe hajított szénán ülve parittyáztunk, verébvadászá lép-
tünk elő. Csinos farkát suhogtatva hadakozott a kellemetlenkedő bögölyökkel.
Nagyapám pipafüstje hátra kavargva meg-megköhögтетett bennünket, és fer-
tályórás kocsikázás után értünk a kanyarulatból kanyarulatba forduló Kis-Du-
na partjára. Fás rész szegélyezte a partot, a marhacsorda által nyírt fű bármely
úri kastélyt övező park díszére vált volna – tömött volt és üdén zöldellő, az út
alig látható keréknyommá sekélyült rajta. Békesség honolt a tájon és gerlebúgás,
amellett valamilyen megmagyarázhatatlan illat terjengett. Valami az olcsó húsvé-
ti kölni és frissen kent cipőkrém aromája között. Nefelejcs tömege kékllett a par-
ton, tövében, ezüstszínben villogott a napsugár, és abban a ragyogásban erőtlenül
lobácsoló, oldalára fordult nagy hal sodródott az árral.

– Hó! – fogott bele az öreg a gyeplőszárba. Leugráltunk a szekérről, parthoz
szaladtunk és nem járok messze az igazságtól, ha azt állítom, tátva maradt a szánk
a meglepetéstől. Opálosan csillogó olajfoltok úsztak a vízen, és a part közelében
hal-hal hátán hevert.

– Az olajos hal – tört ki döbbs hangon az öregből. Néztük a sodródó halat,
hosszabb volt, mint a fejszenyel, amint latymatag farkcsapásokkal tehetetlenke-
dett, és az öregben ősi zsákmányszerző ösztön mozdult.

– Hamar a fejszét! – kurjantotta. Versenyt futottunk Mikivel a szekérhez, egy-
más kezéből rángatva igyekeztünk a szekercével vissza.

Az öreg fübe hajította kalapját és a hal irányába lódult. Öt lépés után azonban
összecaptak feje fölött a habok. Prűszkölve partra kapaszkodott és nagyfejszéstől
rohanvást igyekeztünk a kocsihoz. Fejveszett futásunk Csinost alaposan megré-
mítette – futóra vette a dolgot – kicsiben múltott, és fogat nélkül maradunk. Nagy-

apám kiáltása hosszan zengett a meder fölött, amíg Csinos belátta, nem lóverseny az élet, bevárt bennünket. Alig akadtunk a sűrűn álló fába hétszer, megfordultunk. Csinos is kitett magáért – versenyt futottunk a vízfolyással. Gázlót értünk hamarosan, nagyapám akurátusan a Kis-Duna közepére térítette fogatunkat, hogy száraz lábbal várjuk az árral sodródó nagy halat. Dehogyan vártuk. Akár az ívó lazacok sokasága, hemzsegett jól láthatóan a rengeteg hal a sekély vízben. Miki barátommal kitettünk magunkért, szaporán forogva hordtuk szekerünk végéhez a halakat, néha az egy szál gatyánkat is csaknem elveszítettük nagy igyekezetünkben. Az öreg szakavatottan kólintotta fejbe és lódította szekérre őket. Sőt már ott tartottunk, hogy egy-egy szép példány kedvéért helyszűke okán, vízbe dobtunk a zsákmányból. Erre aztán föleszmélt az öreg. Elégedetten mosta tisztára a fejszét és ült a bakra, mi még fogtuk, hordtuk volna a temérdek halat. Csak Csinos állt a vízben lógó fejjel, merthogy pofáját ivás végett vízbe ütve riadtan horkantott néha és nyálát csordította – az undor.

Fecsó Szilárd: Talált helyek 4, helyspecifikus installációsorozat,
raku kerámia tárgy, 2020, Kiskövesd